

زورور کٺ جادوگر

مشتاق الرحمن شفق

بورونونکي چاپيريال کنبې به د علم او ادب خبرو ته څوک غوږونه تکی کړي!! او کتاب سره به يارانہ څټه وپالي؛ نو هر کله چې کتابونه د هېرتيا په تاخونو کنبې زړېږي او ورسټېږي د بې غورۍ وېنه او چينجي پرې لگيا وي، خوري ئې يا چې حرفونه او لفظونه د يوې کنجرې، د تسنو و سټو گونگروگانو نه هم زيات بې وزله شي او د سيالو سيال شاعر په دې کنبې هم خپله وظيفه ترسره کوي خپل تخليقونه مېنځ ته راوړي او په شعوري ډول تياره تياره او ساہ ډوبي ماحول کنبې د فکر مشالونه بلوي نو "زورور" نور څټه ته وائي! "ژوند جانان" - "رنگونه" - "په جنگ دې اور ولگي" - "دا پرهرونه به گنډل غواړي" د يوې سلسلې مهمې کړې دي او نن چې د کومې شعري ټولگې "اونسکې اونسکې" مسکيتوب" د مخکنې دستور کولې شي نو دا هم د سيال د ادبي منزل يو خاص پړاو او د فکري تسلسل شاهکار دے. بله دا چې د ده په ادبي شخصيت يو شمېر منورينو محترم اجمل خټک، بناغلي افراسياب خټک، بناغلي رحمت شاه سائل او په تېره تېره سعيد گوهر صاحب پرله پورې تبصرې کړې دي او تنقيدي جائزې ئې اخستې دي، دغه ټولې ليکنې د لوستنې او ستائني جوگه دي خو زه گنم چې د سعيد گوهر صاحب ليکنه يوه "غېر

وائي چې يو سړي گره چرته په سترگو نه وه ليدلې چې د چکۍ نه ئې چک ووهه او ځله ئې خوږه شوله نو شکر ئې ووېسته. وئيل ئې: "خدايه! ستا نامه هم خوږه ده ولې دا گره هم ځان ته څټه وائي" ايمان او عقيدې ته مې دې خبروي. زورور خو ايکي يو د الله تعالي ذات دے چې نه ئې سيال شته نه ئې مثال شته خو هغه په خپلو ټولو مخلوقاتو کنبې په انسان دومره مئين دے چې په خپلو صفتونو ئې هم نمانځلے دے او په دې اړه ئې "زورور" کړے هم دے او بيا دا "زورور" په څو څو معنو کنبې پکارولے هم شي. بناغلي اکبر سيال هم په څو څو لحاظه "زورور" دے. د "پام" نني دستور ه ئې لنډ مثال دے. گني هډو دې خبرې ته پام وکړئ، اوسني دور کنبې يو لوتے الغاؤ تلغاؤ جوړ دے "سپريتوب" له هر څه نه کنگال شوے دے. په هر لور يو وحشت او دهشت خور شوے دے، عزت او ناموس په سولۍ او بزان دے. د ژوند معيار پېسه گرځېدلې ده، د وينو ارزاني ده او انسان په دوه نيمو پېسو هم گران دے. خوار اولس د حالاتو جبر د پولي پرې ته کنبېنولے دے. د ډوډۍ په غم ئې داسې اخته کړے دے چې د غنمو اوږو او نورو ضرورتونو سم کروکور کړے دے او داسې در په دیکې دے چې په پښتونخوا اور پورې کوي. داسې

نازکو تنکو خیالاتو هینداره وي او هر شعر د یوې جذبې عکس بنکاري خو بناغلي اکبر سیال یواځې غزل سره مینه نه کوي یو شمېر نورو اصنافو کښې ئې هم د خپل فکر او فن بنائستونه انځور کړي دي. بیا په تېره تېره د پښتو شاعری تعلق خپل ماحول، ټولنې دود دستور او خاورې سره د نوي په دې کښې د ملي تهذیب او کلتور نخبې نښانې، انساني مینې او مسئلې، دینې عقیدې هر څه راځي. "اوبنکې اوبنکې مسکیتوب" کښې د شاعری رنگ په رنگ صنفونه او د ژوند په حواله رنگ په رنگ موضوعات د لوستونکي نظر ته مسپړي. دغو کښې غزل، نظم، قطعې، ساندي، ویرنې او سندرې نغمې او ترانې شاملې دي چې زمونږ د سماجي رویو او ټولنیز ژوند عکسونه دي خو هم دغه عکسونه د دې تخلیقي فنکار او شاعر له خوا اولسي او سیاسي ژوند ته قیمتي بڅښنې دي. ده چې گام په گام د فکر ډېوې بلې کړې دي، هغه ورکویا او ترو لاریو ته لار سمولې او منزل په نڅښه کولې شي. د تورو دور لارو او د متود دور تېر شنه تورزنه! تورزني نن په خپرو د بهلول شي

"اوبنکې اوبنکې مسکیتوب" کښې بناغلي اکبر سیال تر ټولو اول خپله قبله درسته کړې ده دا یو مختصر آزاد نظم د نوي چې پکښې شاعر الله پاک ته سوال زاري کوي:

زما د ژوند د جوړېدو په خاطر
چې مې قبله چې مې ایمان سم شي
ما دې د خپل زړه نه بې کوره نه کړې
ځکه چې زړه د یو انسان د وجود
ستا د رڼا او ستا د نور کعبه ده

معمولي واقعه" ده. گوهر صاحب هم د ادبي دنیا یو "زورور" سره د نوي او دا "زورور" چې د اکبر سیال د شعر او هنر د کمال اعتراف کوي نو ارومرو به منو چې اکبر سیال هم څه معمولي "زورور" نه د نوي. چې د بنکلیو شونډې خوځي په سیال
خوځي
دا تور مخه زورور که جادوگر د نوي

د شعر وئیلو په فن کښې هم اکبر سیال زورور د نوي او د شعر د تاثیر له رویه جادوگر هم د نوي. د ده شعرونه د شعور بخري، د ده خیالونه د احساس شغلي، د ده فکرونه د ژوند پلوشې او د ده سندرې د سپرلي وړمې دي. په وېنا کښې ئې شور هم شته او زور هم شته.

بخت چې اوده وي هم احساس نه لري
کښې به څه کوي چې لاس نه لري
د رحمان بابا روح به په دې شعر خوشحاله
شوه وي چې زما د فکر سیال پیدا شه، د نوي هم درس ورکوي خو په نوي پېرایه کښې، شاعر ته پوره پوره احساس د نوي چې رانده سماج د غلطو عقیدو او وهمونو په کوټگی کښې بند یوان د نوي. د ده په بده ورځ ئې زړه خوږ شي خو نه طنز کوي، نه پېغور ورکوي او نه سکونډاره لگوي. بس په شائسته او بې ازاره لهجه کښې د ټولنې د بې حسۍ، بې عملۍ او بې وزلۍ بیان وکړي او دغسې خپل سماج ته د ژوند احساس ور وڅښي.

کښې به څه کوي چې لاس نه لري
په عمومي ډول د ذوق او شوق نظر د غزل په انتگو
پریوځي ځکه چې د دې محبوب او نازک صنف کره
وړه زړه رابنکونکي وي. د لطیفو احساساتو او

فطري جبلتونو، هوسونو او خواهشونو تکميل ته اصل ژوند وائي، خو مهذب انسان يواځې د خپلو جذباتو وجود کافي نه گڼي. د دې د ځاني ژوند او انساني ژوند په ساهو مقصدونو د پوهېدو هڅې کوي. د دې د پاره هغه د خپلو جذباتو، تهذيب او تطهير کوي. يعنې انسان د انسانيت، سپريتوب او د شرف اعلي مقام ته هله ورسې چې د نفس خونړۍ هاتي د صبر او استقامت په کمند وتړلې شي.

زما په خيال انساني ټولنه کښې دا وظيفه دين مذهب پوره کوي. دغه کردار شاعري هم ادا کوي. لکه څنگه چې دين مذهب د انسان لارښودنه کوي، د دې د اعمالو او اخلاقو روزنه کوي، جخت دغسې شاعري هم د انساني جذباتو او احساساتو رابېدارولو په اړه ذهن او فکر روښانه کوي. شاعر چې شعر، نظم يا فنپاره تخليق کوي نو دې کښې د شاعر جذبات په فهم او ادراک او شعور اړه لري. د دې د خپلو جذباتو شدت په قابو کښې وساتي، بيا خپلو محسوساتو او کيفياتو له د اظهار داسې پېرايه او بڼه ورکړي چې لوستونکې اورېدونکې د دې د ذهني او فني تجربې نه يو خوشگوار تاثر واخلي خو د تخليقي فنکار د زړه درد او خوږ هم محسوس کړي. احساس او شعور ئې راولرېزېږي، د دې مثال "اوبسکې اوبسکې مسکيتوب" کښې هغه نظم د دې چې سر ليک ئې د "افغانستان- د يو نظر په ليدو" چې په دې شعري ټولگه کښې مرکزي حېثيت لري. د دې نظم هر يو شعر د جنگ ځپلي افغانستان د يوې يوې لمحې وياند تصوير او په سرو وينو لرلې هېواد د يوې سلگۍ سلگۍ سيمې گويانه تاريخ محسوسېږي. د سائل او اسد په ملگرتيا کښې

زمکه اسمان او دغه ټول کائنات
بغېرد زړه نه څه معني نه لري

"ميراث" - "عوام" - "ارتقاء" - "لاهور" او دغسې نور گڼ نظموه چې پکښې ملي اتلانو لکه باچا خان او خان عبدالولي خان ته د مينې او عقيدت پېرزوئني په فکري او نظرياتي توگه وړاندې کړې شوي دي او د لارې رفيقان ذاکر او صاحب شاه صابر هم يادوي او د شاعر کمال دا د دې چې په يو دوو مصرعو کښې ئې د "لال مسجد" خونړۍ پېښه هم محفوظه کړې ده.

زمونږ په سيمه د خپلواکۍ او واکمنۍ نعري بيا بيا وهلې شي خو نه پرې نعره وهونکي پوهېږي او نه پرې اورېدونکي غور کوي. اکبر سيال دغو ته فکر او شعور ورکوي او د مسئلې موندنه ته ئې رسوي:

اسمان چې لږد دوړو نه صفا شي لېونيه
چې هر خوا ته رنگونه او رڼا شي لېونيه
چې څه کړې نو کره چې بيا څه رېبې نو رېبه
دا خاوره دا وطن چې کله ستا شي لېونيه

د دې دور انسان د سائنس او ټېکنالوجۍ په اړه، د تهذيب د ارتقاء لوړ بام ته د رسېدو دعوي کوي. په سپوږمۍ ئې قدم اېښې د دې پورته فضاگانو او عالمونو رازونه سپړي او تصويرونه ئې زمکې ته رالېږي، ولې د دې بيا هم د وحشت او بربريت څخه خلاص شوي نه د دې. مهذب انسان او وحشي انسان کښې د زمکې اسمان هومره فرق د دې د الله تعالي د فرمان په رڼا کښې پوهېدونکي او ناپوهه يو برابر نه شي کېدلې، وحشي انسان د خپلو وحشي جذباتو وجود، خپل شتواله گڼي او د خپلو

د پت غرونه د وختونو چپو یوړل
سیال لا هغسې ولاړ په نام و ننگ دے
دا هم هغه خبره شوه چې شاعر په خپل دور
کښې د ادراک په اوچت بام او لوړ مقام لیدلے
ښکاري. اخري مصرعه خپلې نظریې او عقیدې سره
د کلک تړون، "کومیتنت" څرگندونه کوي.
اکبر سیال مست خپل دے نو د دة په شعر
کښې د حسن او عشق شوخي او مستي هم په
چورلکونو ښکاري. دلته د غزل په طرز کښې دوو
نظمونو ته اشاره کول مناسب گڼم. دې کښې سیال
"هلک" او "جینی" ستائیلې دي. دواړه نظموه د
شاعرانه تجربې او مشاهدې حسن او جمال
هیندارې دي. د "جینی" (ص: 25-31) په حواله دغه
نظم نه که صرف یو شعر وویسترے شي نو د پنځه
دېرش ادبي ملغلرو امپل دے او هرې غرخنۍ
پښتنې جینی ته ئې په غاړه کولے شي. ښاغلي سیال
دې روان او بهاند نظم کښې د خپلې ټولنې او
ماحول په اړه اغیزمنه عکاسي کړې ده:
د باد بڼه نه شي سرتوره نه شي
خدايه د ننگ او پت نه ډکه جینی
"هلک" ته چې شاعر کومه مینه او احترام
ورکړے دے، هغه نظم لاد ستائیلو دے (124-127):
قلم به بڼه وي د ټوپک تر شپېلۍ
په نور کوه، د کور څارنه لوتے شي!
وخت په درنه سترگه کتلي ورته
چا چې د ژوند کړې پالنه، لوتے شي!
سیال چې د ننگ او پت پالنه او ساتنه کوي نو
دا په اصل کښې د لوړ انسانیت د احترام وظيفه ده.

تخلیق شوے د سیال دغه ارمانژن نظم به د شعر په
تاریخ کښې یو تلپاتے نقش وي.
دا زبیا زبیا وطن د ملنگ جان دے
دا هغه دے که دا بل افغانستان دے
مطمئن د تمدن په کور کښې نه شے
چې واپس د سمختې دور ته روان دے
په چوري چوري شیشه کښې ځان ته گوري
د بامیان صنم په ځان پورې جبران دے
لولکۍ دې پکښې نه گرځي بې واکه
دا د ږيرو بڼې د مینې قبرستان دے
اکبر سیال یو وطن پال او د قام مینه وال شاعر
دے، ترقي خوښ شاعر دے، د دة د مینې غېږه بڼه
توده او دومره کشاده ده چې د هرې ژبې هر رنگ او
هر نسل انسان پکښې ځائیدے شي. دے چې د
خواخوړۍ د کومې جذبې او کوم احساس اظهار
کوي او بیائې چې د شعر پېرايه کښې د پېلو هڅه
کوي نو د یو کامیاب تخلیق کار په شان د خپلې
مینې او درد خوږ شعوري ادراک هم لري. مشاهده
ئې بڼه تیزه ده، د خپل چاپېرچل او خپل عصر د لرې
نزدې ټول عکسونه او ټول نقشونه د دة د تخیل په
موتی کښې راټول شي او بیا د نوي نوي خیالاتو او
نوي نوي تصوراتو په اړه رامخته شي. په خارج او
داخل کښې لږزېدونکي احساسات او کفیات د دة
په شعر کښې لکه د سپرلي د انگازو محسوسېدلے
شي:

د گلونو د سرو سترگو یو غورځنگ دے
اړولے چا په دې خاوره کښې رنگ دے
لاس تړلي لېوني ورته غوږ غوږ شو
دا د کومې دلربا د بنگرو شرننگ دے

فرمائي خو دې تېرو ورځو کښې په ماسکو او نورو
بنارونو او د بېلاروس او يوکرائن کښې د
بالشويک انقلاب يو نوي يمه 91 کليزه وه نو د
کميونسټ گوند مشر گينادي زوگانوف په ډکه خله
دا خبره وکړله چې:

"د نن نړيوال مالياتي بحران، د سرمايه داري
نظام په عملي توگه رښتيا ثابته کړله، د سرمايه
دارۍ، تاريخ د بحرانونو تاريخ د ډې او سامراجي
هېوادونه اوس د نادارو هېوادونو د استحصال
د پاره د سوشلسټ اصلاحاتو اسره لټوي".

د زوگانوف نه به بېرته راشو، "اوبنکې او بنکې
مسکيتوب" بناغلي سيال ويلي دي:

نن مې زړه داسې، د خپل زړه په وړاندو خفه د ډ
لکه ملا چې څنگه د روس په ماتېدو خفه د ډ
دا خو يو زه وم چې ولاړوم په سنگر لکه غر
هغه چې ځان له شنه د ځان په ورکېدو خفه د ډ

"د اوبنکې او بنکې
مسکيتوب" پائې کښې
ذکر شوه دا غزل د سيال
د شاعرۍ يو نمائنده غزل
هم د ډې په دې کښې د
حسن غرور محسو سپري
او د مينې سرور هم، د
ژوند رنگ هم پکښې

شته او د مقصد آهنگ هم. زه خو چې د دې غزل يو
يو شعر لولم او د معنې تل ته ئې د رسېدو هڅه
وکړم او څنگه پرې پوهه شوم نو سترگو کښې مې
اوبنکې هم وگرځي او په شونډو مې مسکا هم خوره
شي. داسې حال کښې زما د خيال په تال دا سوال هم

د نفرتونو خاورې مه بادوئ دا څه کوئ
بنکلي په سترگو باندي مه روندوئ دا څه کوئ
غرونه، گلونه، چنارونه، د مرغو ټالونه
دا گل درې په اور کښې مه سوزوئ دا څه کوئ
سيال د خپل تهذيب او کلتور کلک منونکې او
د خپل دور نمائنده شاعرانو کښې شمېرلې شي.
ځکه نو د ده نظر هم د ژوند په ټوله منظر نامه خور
د ډې. هغه ويني چې د خوږ وطن واکداران د سوال
کچکول په غاړه لې په لې در په در خبراتونه
راتولولو پسې گرځي، دا بېله خبره چې لباس
پوشاک ئې د بادشاهانو اغوستي وي، ملي شاعر د
دې کار او کردار څخه وېزاره د ډې.

دا کړنگ کړنگ د سکو مې په مزغو لگي ډېر بد
دا سر پرېکړې بنه د ډې چې شور ختم د کچکول شي
د دې شعر د دوېمې مصرعې نه يو تاثر دا هم

اخسته کېدلې شي چې
انتها خوښي، د ناخغه
او پرېوتو رويو په ضد
راولارېږي. "اوبنکې
اوبنکې مسکيتوب"
کښې د دې اخري غزل
يو بل شعر هم د پاملرنې
جوگه د ډې چې هېڅ

لفظي يا معنوي کړلېچ پکښې نه شي ليد ډې.

کچکول خو د يورپ د ترقۍ نه هم ونه وت
غربت به څنگ بهر زمونږ غريب وطن د خول شي
گويا شاعر د خپلې عقيدې او نظريې په اساس
بادارانو ته پتون ټپولې د ډې، زمونږ بزرگان دين
والمدين که په مېنځ د دې مسئله کښې هر څه

اطلاع

د «پښتون» اداره په افغانستان کښې ميشته
افغانانو ورونيو ته زېرمې ورکوي چې اوس تاسو
«پښتون» مجله په افغانستان کښې د وينسو
ځوانانو له دفترونو نه ترلاسه کولې شي.
(اداره)

خه په کمال کمال جوتنه و خوري چې د "اوبسکې
 اوبسکې مسکيتوب" دا پرهر ژلے شاعر اکبر سيال-
 "تورمخه نا" خپل سماج ته روڼ مخه فنکار- "زورور
 که جادوگر دے"!!؟

دا ترې ترې دشتې باران غواړي د سرو وينو
 زخمونه چې مسکي شي نو گلونه د غانتول شي